

מצות אכילה בערב יוה"כ

(1) ויקרא (כג:לב)

שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם:

גמ' יומא (פא:)

דנתי חייא בר רב מדפתי: "ועניתם את נפשיכם בתשעה, וכי בתשעה מתענין, והלא בעשור מתענין? אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי

רמב"ם (נדרים ג:ט)

... וכן הנודר שיצום יום ראשון או יום שלישי כל ימיו ופגע בו יום זה והרי הוא יום טוב או ערב יום הכפורים הרי זה חייב לצום ואין צריך לומר ראש חדש, פגע בו חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני הימים האלו והאיל ואיסור הצום בהם מדברי סופרים הרי הן צריכין חזוק וידחה נדרו מפני גזירת חכמים.

כס"מ (שם)

ויש לדקדק בדברי רבנו, שנראה לכאורה שהוא סובר דבעיוה"כ ובר"ח אסור להתענות מן התורה, ומשמע דעיו"כ היינו מדרשא דועיניתם... ויש לתמוה על עיו"כ, דאטו משום דרשא דועיניתם... שהיא אסמכתא בעלמא לימא שהוא מדאורייתא... וי"ל דאה"נ שאינן אסורין אלא מדרבנן אלא שכיון שיש להן קצת סמך בתורה לא אתי לזלולי בהו ולפיכך אינן צריכין חזוק

(2) רש"י (יומא שם ד"ה כל האוכל ושותה וכו')

והכי משמע קרא: ועניתם בתשעה כלומר, התקן עצמך בתשעה שתוכל להתענות בעשרה...

רא"ש (יומא פ"ח סי' כב)

ועניתם... כלומר הכינו עצמכם בתשעה לחדש להתחזק באכילה ובשתיה כדי שתוכלו להתענות למחר

שבלי הלקט (סי' שז)

רבינו שלמה זצ"ל פי'... שמפני שאוכל יפה בערב יום הכיפורים, וביום הכיפורים מתענה קשה לו עינוי יותר, ואיהו רב בנימין זצ"ל פי'... להוציא מליבן של צדיקין שמתענין גם בתשיעי...

ערוה"ש (תרד:ד)

הרי שהתענית שאחר העונג קשה יותר על האדם, וכיון שבעיו"כ מצוה לאכול ולשתות ולהתענג ממילא צער התענית קשה יותר, ולכן הוה כאילו התענו התשיעי ועשירי, ומיהו הכוחות החזקים יותר לסבול התענית כשאוכל מקודם, אלא דצערן מרובה מההיפוך הפתאימי

גרי"ד (קו' מסורה ח"ג עמ' י-יא)

חייב לאכול עיו"כ כדי לשבות ביוה"כ מאכילה ושתיה, דאם אינו אוכל עיו"כ אין כאן שביתה הניכרת, והאכילה בעיו"כ הוא מקיומי התענית וחלק ממעשה השביתה מהאכילה. ואכילת עיו"כ נכללת במצוה לשבות ביוה"כ.

שערי תשובה לרבנו יונה (שער ד' אות ח-י)

וע"כ אמרו רבותנו ז"ל כל הקובע סעודה... כי הראה שמחתו בהגיע זמן כפרתו, ותהיה לעדה על דאגתו על אשמתו ויגונותיו לעונותיו. והשנית – כי בשאר ימים טובים או קובעים סעודה לשמחת המצוה... ומפני שהצום ביום הכיפורים נתחייבנו לקבוע הסעדה על שמחת המצוה בערב יום הכיפורים. והשלישית – למאן נחזק להרבות תפלה ותחנונים ביום הכיפורים ולשית עצות בנפשנו על התשובה ועקרין.

(3) שאילתות (שאלתא קס"ז)

ת"ר ... אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשעה ומתענה בעשירי מעלה עליו הכתוב כאילו נתענה תשיעי ועשירי

העמק שאלה (שם אות י"ב)

בגמ' ליתא, אבל נוסחת רבנו מיושבת, שאין נחשב אכילת תשיעי למצוה אא"כ מתענה בעשירי שהרי קרא אסמכי לתענית עשירי ... ויש להוסיף לפי נוסח זה, דעיקר מצות אכילה בערב יוה"כ אינו אלא כדי שיוכל להתענות בעשירי ... ולא יהא מוכרח לאכול מפני הסכנה, ולפי זה מי שדעתו ברור שיוכל להתענות אפי' לא אוכל בעיו"כ אין עליו מצוה כלל ... ולפי זה מיושב בפשיטות הא שאין מברכין ... שאינה אלא הכנה דמצוה ואין מברכין אלא על גוף המצוה

שו"ת רבי עקיבא איגר (סי' טז)

... אבל אני נבוך בכל נשים הבריאות אם חייבות לאכול בערב יוה"כ, דאפשר הן פטורות כמו מכל מ"ע שהזמן גרמא ... או לא, כיון דקרא מפיך לה בלשון בתשעה לחודש בערב וכו' ולומר דהוי כאלו התענה תשיעי ועשירי ממילא כל שמחוייב בתענית עשירי מחוייב לקיים ועניתם כו' לאכול בתשיעי, וצ"ע

שו"ת כתב סופר (סי' קיב)

י"ל זיל בתר טעמא, דכ" רש"י ... וכיון דמשו"ה הוא בודאי מסתבר דנשים חייבות ... ומצאתי לי חבר בזה הדבר דנשים מחוייבות במנהגי מהרי"ל ... מי שא"א להתענות ביוה"כ כגון שיש לו חולי ... ניזיל בתר טעמא דמצוה כדי שיהי' כח ועצמה להתענות בעשירי וכיון שא"א להתענות בעשירי ליכא מצוה לגבי דידי' לאכול בתשיעי כנ"ל

מטה אפרים (סי' תרד-תרה ס"ק טו)

מצוה לאכול בערב יום הכיפורים ולהרבות בסעודה

הע' קצה המטה (ס"ק כח)

ומשמע דריבוי הסעודה המצוה ... וכבר מבואר באחרונים שאין צריך לאכול פת דוקא כמו בשבת ויו"ט, דלא מצינו זה בשום מקום, רק מצוה לאכול דיוצא בכל דבר ודלא כמש"כ ...

הע' אלף המגן (שם ס"ק מ"ב)

ויש להחמיר לאכול פת דוקא או שאר מידי דמיזן ואינו יוצא י"ח באכילת שאר דברים